

О. М. Шрамко,

директор,

Тернопільський науково-дослідний

експертно-криміналістичний центр МВС України, м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Мета статті – обґрунтувати особливості та проаналізувати можливості судової експертизи у сфері інтелектуальної власності під час досудового розслідування. **Методологія.** Достовірність отриманих результатів і висновків забезпечено використанням методу узагальнення – для формування результатів дослідження наукових джерел інформації про об'єкти права інтелектуальної власності, основні завдання та предмет судової експертизи у сфері інтелектуальної власності та виокремлення актуальних видів експертних досліджень; статистичних методів та методу аналізу, щоб проаналізувати експертну практику у сфері інтелектуальної власності та визначити перелік запитань, які вирішують під час проведення всіх експертних досліджень, притаманних цьому виду експертиз. **Наукова новизна.** За результатами узагальнення експертної практики сформовано перелік запитань, вирішуваних під час проведення основних видів експертних досліджень у межах судової експертизи у сфері інтелектуальної власності. **Висновки.** Проаналізовано можливості судової експертизи як однієї з найефективніших форм застосування спеціальних знань, окреслено завдання судового експерта під час дослідження об'єктів права інтелектуальної власності, які формують і ставлять для вирішення судової експертизи, зважаючи на необхідність установлення певних об'єктивних даних, що мають практичне значення для з'ясування істини у справі. Наголошено, що розслідування правопорушень у сфері інтелектуальної власності потребує використання спеціальних знань різних галузей науки і техніки, а відповідно – обов'язкового залучення компетентних, обізнаних осіб (спеціалістів, судових експертів) для отримання професійних консультацій, участі в окремих слідчих діях, дослідження різноманітних об'єктів права інтелектуальної власності в межах судової експертизи – порівняно нового напрямку застосування спеціальних знань, що на відміну від інших видів судових експертиз дає змогу встановити фактичні дані про властивості, ознаки, закономірності створення та використання об'єктів.

Ключові слова: судова експертиза; кримінальне провадження; досудове розслідування; інтелектуальна власність; об'єкти права інтелектуальної власності; правопорушення у сфері інтелектуальної власності.

Вступ

Використання спеціальних знань різних галузей науки і техніки становить особливість розслідування будь-яких правопорушень. Злочини, пов'язані з порушенням прав інтелектуальної власності, у цьому сенсі не виключення. На думку І. А. Кириченка, П. П. Крайнева, Н. М. Ковальової, М. В. Мельникова, М. Г. Щербаківського, розслідування злочинів у цій сфері передбачає різні форми використання спеціальних знань, такі як: залучення суб'єктами розслідування обізнаних осіб (спеціалістів, судових експертів) для отримання професійних порад і консультацій, участі в окремих слідчих діях, дослідження різноманітних об'єктів інтелектуальної власності в межах судових експертиз (Kurychenko, 2005; Krainiev, Kovalova, & Melnykov, 2008; Shcherbakovskiy, 2015).

З огляду на специфічність правопорушень проти права інтелектуальної власності використання спеціальних знань у формі призначення та проведення судових експертиз під час їх розслідування постає важливим складником усебічного, повного і неупередженого

дослідження всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, аби досягти встановлення істини, що й визначає актуальність обраної тематики на сучасному етапі.

Вагомий внесок у розроблення теорії і практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності зробили такі науковці, як: Г. О. Андрощук, В. І. Бояров, Т. В. Будко, Т. В. Варфоломеева, Л. М. Головченко, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, Л. Ф. Гула, Н. В. Кісіль, І. А. Кириченко, В. А. Колесник, П. П. Крайнев, В. Л. Федоренко, П. М. Цибульов, М. Г. Щербаковський та ін. Віддаючи належне науковому рівню дослідження проблеми, зупинімося докладніше на прикладних аспектах використання судової експертизи у сфері інтелектуальної власності на сучасному етапі як однієї з найефективніших форм застосування спеціальних знань під час досудового розслідування.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в обґрунтуванні особливостей і окресленні можливостей судової експертизи у сфері інтелектуальної власності під час розслідування злочинів цієї категорії.

Для досягнення поставленої мети слід виконати такі завдання:

проаналізувати прикладні аспекти використання судової експертизи у сфері інтелектуальної власності як однієї з найефективніших форм використання спеціальних знань під час досудового розслідування;

окреслити завдання судового експерта під час дослідження об'єктів права інтелектуальної власності;

за результатами узагальнення експертної практики сформулювати перелік запитань, вирішуваних судовою експертизою під час розслідування правопорушень у сфері інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу

Творча (інтелектуальна) діяльність людини являє собою найпотужніший рушій цивілізації. Суспільство завжди було зацікавлене в появі нових, придатних до промислового використання технічних рішень, оригінальних, зовнішньо привабливих виробів, що сприяли б науково-технічному прогресу та задовольняли дедалі більші його потреби. Рівень виробництва, ефективність економіки, соціально-економічний прогрес значною мірою залежать від ефективності інтелектуальної діяльності людини. Результатом її творчої діяльності є інтелектуальна власність – поняття досить умовне. Інтелектуальна власність має віртуальний характер і належить до особливого виду власності, що певною мірою ускладнює усвідомлення її сутності та визначення (Butnik-Siverskyi, 2019, s. 74).

Сферу інтелектуальної власності становить сукупність галузей економіки і видів суспільної діяльності, які не беруть безпосередньої участі у створенні матеріальних благ. Проте ефективна, дієздатна система інтелектуальної власності, виробляючи унікальний, інтелектуальний продукт, забезпечує та стимулює економічну, соціальну й культурну розбудову будь-якої країни.

Ще з давніх часів людина робила все можливе, аби захистити результати своєї інтелектуальної праці, щоб не тільки послуговуватися і розпоряджатися ними, а й забороняти іншим використовувати ці результати без її дозволу.

Сьогодні всі країни світу докладають чимало зусиль для захисту свого інтелектуального потенціалу як від внутрішнього, так і зовнішнього втручання. При цьому, наголошують В. Л. Федоренко і Л. П. Тимошик, розвиток сучасних держав передбачає

ефективний захист права на об'єкти інтелектуальної власності, адже ці об'єкти не менш важливий показник економічного, соціального, культурного і духовного потенціалу держави, ніж її фінансові ресурси чи корисні копалини. Тому вирішального значення у XXI ст. на шляху до зростання і процвітання інтелектуальноємних за своєю сутністю економік більшості держав – учасниць Європейського Союзу, США, Японії, Сингапуру, Південної Кореї набули саме розвинені системи адміністративного і судового захисту права на об'єкти права інтелектуальної власності (Fedorenko, 2019, s. 258; Fedorenko, & Tymoshchyk, 2019, s. 15).

Наприклад, прецедентне право Сингапуру серед способів захисту правовласників інтелектуальної власності передбачає приватне переслідування. Це факт, хоча у відповідних законодавчих актах, які стосуються патентів, авторських прав і торговельних марок, про приватне переслідування не йдеться (Mujuzi, 2019).

Спостерігаючи за процесом розбудови нашої держави, убачається, що серед багатьох її стратегічних завдань з найпріоритетніших також захист об'єктів права інтелектуальної власності. Для України розроблення та вдосконалення ефективної системи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності – це, з одного боку, питання збереження та збільшення внутрішнього інтелектуального капіталу, свого роду «інтелектуальної матриці» держави, а з другого, – шлях до європейської інтеграції через виконання положень Угоди про асоціацію України з ЄС та інших міжнародних зобов'язань у сфері захисту інтелектуальної власності. Слід зазначити, що успіхи нашої країни у цій галузі, незважаючи на відомі недоліки у галузі правотворчої та правозастосовної практики щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні, визначні та перспективні (Fedorenko, 2019).

Найпоширенішими кримінальними правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності в Україні є: порушення авторського права і суміжних прав (ст. 176 КК України); порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію (ст. 177 КК України); незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229 КК України) (*Kryminalnyi kodeks*, 2001).

Правопорушення у сфері інтелектуальної власності можуть виявлятися й під час розслідування економічних злочинів, у тому числі тих, що віднесені законодавцем до корупційних, способом вчинення яких є привласнення чи розтрата чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем. Отже, у сфері інтелектуальної власності виокремлюються самостійні і супутні правопорушення, при цьому вони можуть розглядатися як своєрідні засоби (див., наприклад, чч. 2 і 3 ст. 191 КК України) вчинення інших злочинів, оскільки права інтелектуальної власності можуть перебувати у сфері впливу певного кола службових осіб.

Для України судово-експертні дослідження у сфері інтелектуальної власності відносно новий напрям, запроваджений в інститутах судових експертиз Міністерства юстиції України в 2002 р. За короткий проміжок часу спеціальні знання у сфері інтелектуальної власності набули широкого застосування. Більшість розслідувань таких правопорушень проводиться винятково з участю судових експертів, які ними володіють. Адже саме від експерта залежать достовірність і повнота дослідження, правильне вирішення спорів з інтелектуальної власності (Dorozhko, & Marchenko, 2014).

Зрозуміло, розвиток цієї експертизи, як і будь-якої іншої (особливо на початковому етапі її розвитку), може супроводжуватися змінами в законодавчо-нормативній базі,

положення якої тією чи іншою мірою стосуються її проведення, а отже у своїй роботі судові експерти мають своєчасно відстежувати такі зміни як у внутрішньому, так і в міжнародному законодавстві, керуватися ними в процесі дослідження (*Ekspertyza obiektyw, n. d.*).

Судово-експертні дослідження у сфері інтелектуальної власності є досить складними, тому спеціалісти, яких залучають під час розслідування злочинів цієї категорії, повинні володіти не тільки юридично-правовими знаннями, а й спеціальними. Зважаючи на специфіку об'єктів інтелектуальної власності, всебічно дослідити їх і надати об'єктивний обґрунтований експертний висновок можуть лише фахівці, які володіють спеціальними знаннями в певній галузі та які в установленому законодавством порядку здобули кваліфікацію судового експерта за відповідною експертною спеціальністю (Kisil, 2015, s. 93–96).

Судова експертиза у сфері інтелектуальної власності дає змогу встановити фактичні дані про властивості, ознаки, закономірності створення та використання об'єктів – нематеріальних за своєю природою, але які зафіксовані на матеріальних носіях, тобто таких, що належать до матеріалізованих об'єктів (Gula, 2017).

Зміст таких понять, як «об'єкт права інтелектуальної власності» й «об'єкт судової експертизи у сфері інтелектуальної власності» не збігається, оскільки має певні відмінності. Полягають вони в тому, що об'єкти права інтелектуальної власності є об'єктами судової експертизи.

Отже, за своєю природою об'єкти права інтелектуальної власності нематеріальні і набувають правової охорони в разі дотримання всіх установлених законодавством умов і фіксації в певній об'єктивній (матеріальній) формі.

Ґрунтуючись на законодавстві України (*Tsyvilnyi kodeks, 2003; Kryminalnyi kodeks, 2001*), об'єкти права інтелектуальної власності можна поділити на три основні групи: об'єкти авторського права і суміжних прав, об'єкти промислової власності та інші об'єкти права інтелектуальної власності.

До першої належать об'єкти авторського права і суміжних прав, які поділяють на дві категорії: власне об'єкти авторського права (літературні та художні твори, комп'ютерні програми, копіляції даних (бази даних), інші твори) та об'єкти суміжних прав (виконання, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення).

Другу групу становлять об'єкти промислової власності – винаходи, корисні моделі, промислові зразки, компонування напівпровідникових виробів (топографії інтегральних мікросхем), комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення.

Третю групу формують об'єкти права інтелектуальної власності на наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин, породи тварин, комерційну таємницю.

Зрозуміло, що з розвитком цивілізації з'являтимуться нові об'єкти права інтелектуальної власності, насамперед у галузі інформаційних технологій, генної інженерії тощо (Gula, 2017). Тому цей перелік не вичерпний.

До основних завдань судової експертизи у сфері інтелектуальної власності належать завдання, пов'язані зі встановленням власника права інтелектуальної власності, ознак незаконного використання об'єктів права інтелектуальної власності, обсяг відтворення об'єктів авторського права (повне або часткове відтворення твору, відтворення частини, яка має самостійне значення), спосіб їх використання тощо.

До її завдань також слід віднести встановлення обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, а саме: вид і розмір шкоди, завданої правовласнику

об'єкта права інтелектуальної власності кримінальним правопорушенням (*Kryminal'nyj procesual'nyj kodeks*, 2012, р. 3 ch. 1 st. 91).

Крім того, судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності вирішує як діагностичні, так і ідентифікаційні завдання. У межах вирішення діагностичних аналізують відповідність досліджуваних об'єктів певним умовам, необхідним для надання їм правової охорони, виявляють ознаки об'єктів права інтелектуальної власності, установлюють факт відтворення (використання) цих об'єктів тощо (Honcharenko, & Hora (Red.), 2015). Основним завданням ідентифікаційних досліджень є встановлення тотожності об'єктів, зокрема тотожності позначення, яке використовує певна юридична особа у своїй господарській діяльності, та знаку для товарів і послуг, який у встановленому законом порядку набув правової охорони (наприклад, досліджуючи словесні позначення, встановлюють індивідуально-конкретну тотожність фонетичних (звукових), семантичних та графічних (візуальних) ознак).

Предметом судової експертизи у сфері інтелектуальної власності є фактичні дані та обставини про властивості, ознаки, закономірності створення та використання об'єктів інтелектуальної власності, їх вартість, завдані збитки та економічні операції щодо цих об'єктів, які мають значення для досудового розслідування чи судового провадження й установлюються шляхом використання спеціальних знань у передбаченому законом порядку.

З огляду на вирішувані завдання і предмет судової експертизи розрізняють такі основні види експертних досліджень у сфері інтелектуальної власності (наведені з орієнтовним переліком запитань, які вирішують під час їх проведення, складеним за результатами узагальнення експертної практики):

дослідження, пов'язані з комерційними (фірмовими) найменуваннями, торговельними марками (знаками для товарів і послуг), географічними зазначеннями. За результатами їх проведення отримують відповіді на такі запитання: «Чи є словесне позначення «XXX», розміщене на упаковці наданої на дослідження продукції, тотожним або схожим настільки, що його можна сплутати зі знаком для товарів і послуг за свідомством України № КККК?»; «Чи є позначення «XXX» таким, що може ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє / продає товар або надає послугу?» тощо;

економічні дослідження у сфері інтелектуальної власності, які проводять, коли потрібно надати відповіді на запитання: «Який розмір матеріальної шкоди (збитків) завдано компанії «УУУУ» внаслідок незаконного використання знаків для товарів і послуг?»;

дослідження, пов'язані з літературними, художніми творами тощо, а також з комп'ютерними програмами і компіляціями даних (базами даних). Ці види досліджень стосуються об'єктів авторського права і відповідно уможливають відповіді на такі запитання: «Чи мало місце використання твору «AAA» (або його частини, яка може використовуватися самостійно) під час створення твору «BBB?»»; «Чи мало місце відтворення комп'ютерної програми «AAA» у комп'ютерній програмі «BBB?»»; «Чи має ознаки контрафактності комп'ютерна програма «AAA?»» тощо (*Pro deiaki pytannia*, 2012);

дослідження, пов'язані з виконанням, фонограмами, відеограмами, програмами (передачами) організацій мовлення. Завдяки цим дослідженням можна отримати відповіді на запитання: «Чи є твір «AAA» складовою аудіовізуального твору «BBB?»»; «Чи мало місце відтворення виконань «XXXX» у фонограмі (відеограмі) «УУУУ?»».

Також у межах цієї експертизи проводять дослідження, пов'язані з винаходами, кримінальними моделями, промисловими зразками, сортами рослин тощо.

Оскільки висновок експерта є джерелом доказів у кримінальному провадженні, він підлягає відповідній оцінці сторін кримінального провадження і суду. Така оцінка відбувається через встановлення їх юридичних властивостей – чи є вони належними та допустимими. Відповідно до ч. 5 ст. 101 КПК України висновок експерта не може ґрунтуватися на доказах, які визнані судом недопустимими, а це залежить від законності їх здобуття у процесі розслідування (Piliukov, & Shramko, 2018).

Отже, результатом кожного виду досліджень у сфері інтелектуальної власності є встановлення фактичних даних та обставин їх використання щодо відповідних об'єктів права інтелектуальної власності.

Наукова новизна

За результатами узагальнення експертної практики сформовано перелік питань, що можуть вирішуватись під час проведення основних видів експертних досліджень у межах судової експертизи у сфері інтелектуальної власності.

Висновки

1. Аналізуючи прикладні аспекти використання судової експертизи, можна засвідчити, що вона є найбільш вагомим та кваліфікованою формою застосування спеціальних знань у процесі доказування обставин правопорушення у сфері інтелектуальної власності.

2. Зважаючи на необхідність встановлення певних об'єктивних даних, які мають практичне значення для з'ясування істини під час розслідування правопорушень у сфері інтелектуальної власності, завдання, які ставляться на вирішення судового експерта, формуються у вигляді запитань.

3. За результатами узагальнення експертної практики сформульовано орієнтовний перелік ідентифікаційних та діагностичних запитань, які вирішуються судовою експертизою під час розслідування правопорушень у сфері інтелектуальної власності.

References

- Butnik-Siverskyi, O. B. (2019). Ekonomiko-pravovi aspekty rozkryttia zmistu okremykh poniat v ekonomichnykh doslidzhenniakh intelektualnoi vlasnosti. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia*, 1 (3), 74–93.
DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-9660-2019-3-1-74-93> [in Ukrainian].
- Dorozhko, Gh. K., & Marchenko, N. V. (2014). Sudovyj ekspert u sferi intelektualnoji vlasnosti. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoji vlasnosti* (T. 2 (10), s. 116–120).
DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6407.10.2014.36381> [in Ukrainian].
- Ekspertyza obektiv intelektualnoi vlasnosti. Navchalni materialy onlain. Uzato z https://pidruchniki.com/74956/pravo/ekspertyza_obyektiv_intelektualnoyi_vlasnosti [in Ukrainian].
- Fedorenko, V. L. (2019). Chapter 13. Forensic examination on intellectual property as an institute of protection of critical infrastructure in Ukraine: genesis, concept and system. *Formation and prospects for the development of national critical infrastructure protection system in Ukraine*. P. 258–277.
DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-116-2/258-277>.
- Fedorenko, V. L., & Tymoshchuk, L. P. (2019, Lypenij). Sudova ekspertyza z pytanj intelektualnoji vlasnosti: ghenenez, ponjattja, klasyfikacija ta systema. *Ekspert: paradyhmy jurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnja*, 1 (3), s. 11–52. Kyjiv: Lira-K. [in Ukrainian].
- Honcharenko, V. H., & Hora, I. V. (Red.). (2015). *Ekspertyza u sudochynstvi Ukrainy: nauk.-prakt. posib*. Kyiv: Yurinkom Inter. 504 s. [in Ukrainian].
- Hula, L. (2017). Sudova ekspertyza obektiv intelektualnoi vlasnosti yak odne iz dzherel dokaziv u kryminalnomu provadzhenni. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika»*. Serija: Yurydychni nauky:

- zb. nauk. pr. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, 876, 255–260. Uzato z <https://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/41818> [in Ukrainian].
- Kisil, N. V. (2015). Problemni aspekty pryznachennia ta provedennia ekspertyz u sferi intelektualnoi vlasnosti. *Suchasni vyklyky i aktualni problemy prava intelektualnoi vlasnosti v Ukraini ta Yevropi: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Kyiv: Kyiv. un-t prava. S. 93–96. Uzato z <https://ics.gov.ua/expert/useful/publications/359386/>*[in Ukrainian].
- Kisil, N. V. (2017). Rol ekspertyz v protsesse dokazyvaniia narushenii prav intelektualnoi sobstvennosti: v kontekste sudebnoi reformy. *Kriminalistika i sudova ekspertiza*, 62, 420–430 [in Russian].
- Krainiev, P. P., Kovalova, N. M., & Melnykov, M. V. (2008). *Sudovi ekspertyz u sferi intelektualnoi vlasnosti*. Vinnytsia: Feniks; Infrakon – Infrakon-I. 376 s. [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 2341-III (2001). Uzato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi procesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 4651-VI (2012). Uzato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
- Kyrychenko, I. A. (2005). *Sudova ekspertiza obektiv prava intelektualnoi vlasnosti: navch. posib*. Kyiv: Instytut intel. vlas. I prava. 172 s. Uzyato z <https://intellect21.cdu.edu.ua/wp-content/uploads/2011/12/Kyrychenko%20I.A.%20Sudova%20ekspertiza%20ob%27yektiv%20prava%20intelektualnoi%20vlasnosti.pdf> [in Ukrainian].
- Mujuzi, Jamil Ddamulira. (2019, December). Private prosecution of intellectual property rights infringements in Singapore. *Queen Mary Journal of Intellectual Property* (Vol. 9 (4), p. 484–489). DOI: <https://doi.org/10.4337/qmjip.2019.04.07>
- Piliukov, Yu. O., & Shramko, O. M. (2018). Sudova ekspertiza yak forma vykorystannia spetsialnykh znan pry rozsliduvanni koruptsiinykh zlochyniv. *Aktualni problemy pravoznavstva*, 4 (16), 139–142. Uzato z <https://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/view/562/553> [in Ukrainian].
- Pro deiak pytannia praktyky pryznachennia sudovykh ekspertyz u spravakh zi sporiv, poviazanykh iz zakhystom prava intelektualnoi vlasnosti: postanova plenumu Vyshchoho hosp. sudu № 5 (2012). Uzato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005600-12> [in Ukrainian].
- Shcherbakovskiy, M. H. (2015). *Provedennia ta vykorystannia sudovykh ekspertyz u kryminalnomu provadzheni: monohrafiia*. Kharkiv: V dele. 560 s. [in Ukrainian].
- Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 435-IV (2003). Uzato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

Список використаних джерел

- Бутнік-Сіверський, О. Б. (2019). Економіко-правові аспекти розкриття змісту окремих понять в економічних дослідженнях інтелектуальної власності. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, 1 (3), 74–93. DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-9660-2019-3-1-74-93>.
- Дорожко, Г. К., & Марченко, Н. В. (2014). Судовий експерт у сфері інтелектуальної власності. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності* (Т. 2 (10), с. 116–120). DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6407.10.2014.36381>.
- Експертиза об'єктів інтелектуальної власності. Навчальні матеріали онлайн. Узато з https://pidruchniki.com/74956/pravo/ekspertiza_obyektiv_intelektualnoyi_vlasnosti.
- Fedorenko, V. L. (2019). Chapter 13. Forensic examination on intellectual property as an institute of protection of critical infrastructure in Ukraine: genesis, concept and system. *Formation and prospects for the development of national critical infrastructure protection system in Ukraine*. P. 258–277. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-116-2/258-277>.
- Федоренко, В. Л., & Тимошук, Л. П. (2019, липень). Судова експертиза з питань інтелектуальної власності: генезис, поняття, класифікація та система. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, 1 (3), с. 11–52. Київ: Ліра-К.
- Гончаренко, В. Г., & Гора, І. В. (Ред.). (2015). *Експертиза у судочинстві України: наук.-практ. посіб*. Київ: Юрінком Інтер. 504 с.
- Гула, Л. (2017). Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності як одне із джерел доказів у кримінальному провадженні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки: зб. наук. пр. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 876, 255–260. Узато з

<https://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/41818>.

- Кісіль, Н. В. (2015). Проблемні аспекти призначення та проведення експертиз у сфері інтелектуальної власності. *Сучасні виклики і актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні та Європі: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ: Київ. ун-т права. С. 93–96. Узято з <https://ics.gov.ua/expert/useful/publications/359386/>.
- Кисиль, Н. В. (2017). Роль экспертизы в процессе доказывания нарушений прав интеллектуальной собственности: в контексте судебной реформы. *Криміналістика і судова експертиза*, 62, 420–430.
- Крайнев, П. П., Ковальова, Н. М., & Мельников, М. В. (2008). *Судові експертизи у сфері інтелектуальної власності*. Вінниця: Фенікс; Інфракон – Інфракон-І. 376 с.
- Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III (2001). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI (2012). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
- Кириченко, І. А. (2005). *Судова експертиза об'єктів права інтелектуальної власності*: навч. посіб. Київ: Інститут інтел. власн. і права. 172 с. Узято з <https://intellect21.cdu.edu.ua/wp-content/uploads/2011/12/Кириченко%20І.А.%20Судова%20експертиза%20об%27ектів%20права%20інтелектуальної%20власності.pdf>.
- Mujuzi, Jamil Ddamulira. (2019, December). Private prosecution of intellectual property rights infringements in Singapore. *Queen Mary Journal of Intellectual Property* (Vol. 9 (4), p. 484–489). DOI: <https://doi.org/10.4337/qmjip.2019.04.07>.
- Пілюков, Ю. О., & Шрамко, О. М. (2018). Судова експертиза як форма використання спеціальних знань при розслідуванні корупційних злочинів. *Актуальні проблеми правознавства*, 4 (16), 139–142. Узято з <https://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/view/562/553>.
- Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова пленуму Вищого госп. суду № 5 (2012). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005600-12>.
- Щербаковський, М. Г. (2015). *Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні*: монографія. Харків: В деле. 560 с.
- Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV (2003). Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2020

O. Shramko, Head,

*Ternopil Scientific Research Forensics Center,
MLA of Ukraine, Ternopil, Ukraine*

PECULIARITIES OF FORENSIC EXAMINATION IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY

The purpose of the article is to substantiate peculiarities and to analyze the possibilities of forensic examination in the field of intellectual property during a pre-trial investigation. *Methodology*. The reliability of the obtained results and conclusions is ensured by the use of generalization method, statistical methods and method of analysis. Generalization method was used to form the research results of scientific sources about objects of an intellectual property right, main tasks and subject of forensic examination in the field of intellectual property and highlighting of relevant types of expert research. Statistical methods and method of analysis were used to analyze the expert practice in the field of intellectual property and to determine the list of issues that are peculiar to this type of forensic researches, which are solved during carrying out of all expert researches. *Scientific novelty*. The list of issues, which are solved during carrying out of the main types of expert researches within the framework of forensic research in the field of intellectual property, was determined based on the results of expert practice generalization. *Conclusions*.

The author analyzed the possibilities of forensic examination as one of the most effective forms of special knowledge application and outlined the tasks of a forensic expert, which are formed and set for the decision of forensic examination, in the research of intellectual property rights, given the need to establish certain objective data that are of practical importance for clarifying the truth in the case. The author emphasizes that the investigation of intellectual property offenses requires the use of special knowledge in various fields of science and technology, namely – mandatory involvement of competent, knowledgeable persons (specialists, forensic experts) for professional advice, participation in certain investigative actions, research of various objects of intellectual property rights within forensic examination, which is a relatively new area of special knowledge application and, unlike other types of forensic examinations, allows to establish actual data on the qualities, characteristics, patterns of creation and use of objects.

Keywords: forensic examination; criminal proceeding; pre-trial investigation; intellectual property; objects of an intellectual property right; intellectual property offenses.

А. М. Шрамко, директор,

*Тернопольский научно-исследовательский
экспертно-криминалистический центр МВД Украины,
г. Тернополь*

ОСОБЕННОСТИ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В СФЕРЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Цель статьи – обосновать особенности и проанализировать возможности судебной экспертизы в сфере интеллектуальной собственности в ходе досудебного расследования. **Методология.** Достоверность полученных результатов и выводов обеспечена использованием метода обобщения – для формирования результатов исследования научных источников информации об объектах интеллектуальной собственности, основных задачах и предмете судебной экспертизы в сфере интеллектуальной собственности и выделения актуальных видов экспертных исследований; с помощью статистических методов и метода анализа проанализирована экспертная практика в сфере интеллектуальной собственности и определен перечень вопросов, решаемых при проведении всех экспертных исследований, присущих этому виду экспертиз. **Научная новизна.** По результатам обобщения экспертной практики сформирован перечень вопросов, решаемых при проведении основных видов экспертных исследований в рамках судебной экспертизы в сфере интеллектуальной собственности. **Выводы.** Проанализированы возможности судебной экспертизы как одной из эффективных форм применения специальных знаний, определены задачи судебного эксперта в ходе исследования объектов права интеллектуальной собственности, которые формируют и ставят на разрешение судебной экспертизы, учитывая необходимость установления определенных объективных данных, имеющих практическое значение для установления истины по делу. Отмечено, что расследование правонарушений в сфере интеллектуальной собственности требует использования специальных знаний разных областей науки и техники, а соответственно – обязательного привлечения компетентных, знающих лиц (специалистов, судебных экспертов) для получения профессиональных консультаций, участия в отдельных следственных действиях, исследования различных объектов права интеллектуальной собственности в рамках судебной экспертизы – сравнительно нового направления применения специальных знаний, что в отличие от других видов судебных экспертиз позволяет установить фактические данные о свойствах, признаках, закономерностях создания и использования объектов.

Ключевые слова: судебная экспертиза; уголовное производство; досудебное расследование; интеллектуальная собственность; объекты права интеллектуальной собственности; правонарушения в сфере интеллектуальной собственности.